

ROZDZIAŁ 14

INSTYTUCJE FINANSOWE PODMIOTAMI ZASILAJĄCYMI UCZESTNIKÓW RYNKU W KAPITAŁ PIENIĘŻNY (NA WYBRANYCH PRZYKŁADACH)

Wprowadzenie

Zgodnie z polskim prawem bankowym instytucje finansowe¹ stanowią odrębny podmiot na rynku finansowym² i definiowane są jako podmiot nie będący bankiem ani instytucją kredytową, którego podstawową działalnością, będącą źródłem większości przychodów, jest wykonywanie działalności gospodarczej w zakresie uregulowanym przepisami prawa bankowego (roz 1 art. 4 pkt 7 prawa bankowego). W literaturze przedmiotu instytucje finansowe traktowane są jednak znacznie szerzej i przyjmuje się, że są to organizacje, które zajmują się aktywnością finansową i mają w swym portfelu przeważający udział aktywów finansowych (Korenik, 2006, s.15). Zalicza się do nich instytucje bankowe czyli wszystkie banki funkcjonujące na rynku, kasy oszczędnościowe i kredytowe (czasem zalicza się do tej grupy spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, świadczące usługi podobne do bankowych, co stanowi przesłankę zaliczenia ich do tej grupy) (Kosikowski, Góral, 1995) oraz niebankowe instytucje finansowe, do których zalicza się między innymi fundusze inwestycyjne, fundusze emerytalne, domy maklerskie czy firmy ubezpieczeniowe (Dobosiewicz, 2003, s.16-17), (Al.-Kaber, 2004, s. 30-31).

Instytucje finansowe jako podmioty rynkowe

Instytucje finansowe w gospodarce rynkowej realizują następujące cele:

- współudział w procesie usprawniania systemu transakcyjnego,
- tworzenie warunków zmniejszenia ryzyka podejmowanych decyzji,
- organizowanie źródeł i sposobów zasilenia kapitałowych podmiotów gospodarczych
- współudział w pobudzaniu popytu,
- kreowanie warunków bezpieczeństwa (Smyczek, 2007, s. 104-105).

W literaturze przedmiotu można spotkać wiele kryteriów podziału instytucji finansowych, jednym z nich jest podział na następujące grupy :

¹ Działalność instytucji finansowych funkcjonujących w Polsce reguluje przede wszystkim polskie prawo bankowe. Obok definicji i regulacji działalności banku (art.2 prawa bankowego) znajduje się w nim również definicja i regulacje dotyczące „instytucji finansowych” (art. 4 pkt 7 prawa bankowego), instytucji kredytowych (art. 4 pkt 17 prawa bankowego) oraz „przedsiębiorstw pomocniczych usług bankowych”(art. 4 pkt 12 prawa bankowego). Zasięg rynku finansowego w Polsce wyznaczają zatem banki, instytucje finansowe i instytucje kredytowe.

² Rozdz.1 art. 3 i art. 4 pkt 7 i 17 prawo bankowe z dnia 29.08.1997, (Dz.U.nr 140, poz 939 z późniejszymi zmianami). Rynek finansowy rozumiany jako ogół instytucji finansowych i instrumentów finansowych, za pomocą których realizowane są transakcje między kapitałodawcami a kapitałobiorcami za M.Wypych, Finanse i instrumenty finansowe, Społeczna Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania, Przedsiębiorstwo Specjalistyczne ABSOLWENT sp. z o.o., Łódź 2001, s.114.

- instytucje zajmujące się pośrednictwem finansowym (np. banki, zakłady ubezpieczeniowe, biura maklerskie, fundusze inwestycyjne i powiernicze, fundusze emerytalne, firmy leasingowe oraz factoringowe, giełdy papierów wartościowych, spółdzielcze kasy oszczędnościowo - kredytowe),
- instytucje wspomagające działalność przedsiębiorstw finansowych i zmniejszające ryzyko finansowe i techniczne operacji (m.in. Krajowa Izba Rozliczeniowa, Krajowy depozyt Papierów Wartościowych, Bankowy Fundusz Gwarancyjny, Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny, TUW SKOK³, KUKE, fundacje, instytucje szkoleniowe, zrzeszenia branżowe),
- instytucje sprawujące nadzór nad określonymi segmentami rynków finansowych (m.in. Komisja Nadzoru Bankowego, Komisja Papierów Wartościowych i Giełd, Państwowy Urząd Nadzoru Ubezpieczeń, Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo - Kredytowa) (Dobosiewicz, 2000, s. 43).

Pierwsza grupa instytucji finansowych, spełniająca rolę pośredników finansowych, zajmuje ważne miejsce w infrastrukturze ekonomicznej rynku. Instytucje te zasilają w sposób bezpośredni bądź pośredni, pozostałych uczestników rynku w kapitał pieniężny, który jest niezbędny do ich prawidłowego funkcjonowania i rozwoju, a także do zapewnienia im gwarancji zabezpieczenia w przypadku niepowodzenia przedsięwzięcia.

Instytucje finansowe z grupy pośredników finansowych, mogą być porządkowane według różnych kryteriów, np.:

- rodzaj instytucji: bankowe, niebankowe, parabankowe,
- charakter instytucji: lokalne, ponadlokalne,
- cel istnienia instytucji: zarobkowe, niezarobkowe,
- charakter zasilania podmiotów w kapitał pieniężny: bezpośrednio zasilające, pośrednio zasilające

Należy zaznaczyć, że powyższy podział instytucji finansowych nie jest w pełni dychotomiczny. Instytucje z jednej grupy mogą być jednocześnie przedstawicielami drugiej. W grupie instytucji finansowych bankowych, niebankowych i parabankowych są instytucje finansowe zarówno zarobkowe jak i niezarobkowe, o charakterze lokalnym i ponadlokalnym, zasilające pozostałe podmioty rynkowe w kapitał pieniężny w sposób bezpośredni bądź pośredni (tab.2).

Ze względu na rodzaj instytucji finansowych wyróżnia się instytucje bankowe, do których zalicza się wszelkiego rodzaju banki (tu banki komercyjne i spółdzielcze), instytucje parabankowe czyli np. spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe (SKOK-i), firmy leasingowe, firmy factoringowe, pośrednicy i brokerzy finansowi (Heropolitańska i inni, 1998, s. 32) oraz instytucje niebankowe takie jak: instytucje wspólnego inwestowania takie jak fundusze inwestycyjne i fundusze emerytalne, towarzystwa ubezpieczeniowe, domy i biura maklerskie, fundusze poręczeń kredytowych⁴.

Kolejne kryterium, którym jest przestrzenny zasięg działania, pozwala na wyodrębnienie grupy instytucji finansowych o charakterze lokalnym i ponadlokalnym. Cechą charakterystyczną instytucji lokalnych, w przeciwieństwie do instytucji ponadlokalnych jest ich ograniczony zakres przestrzenny działalności. Zarówno lokalne, jak i ponadlokalne⁵ instytucje finansowe działać mogą na rynku lokalnym, czyli na obszarze stanowiącym całość eko-

³ podobnie jak Bankowy Fundusz Gwarancyjny daje bezpieczeństwo członkom SKOK w przypadku problemów z płynnością a nawet bankructwem SKOK

⁴ Fundusze poręczeń kredytowych ujmowane są czasami w klasyfikacji jako instytucje parabankowe, por. Fundusze poręczeń kredytowych na http://www.sooipp.org.pl/pliki/osrodki/fpk_opis.pdf, (stan na dzień 17.04.2009).

⁵ Pojęcie lokalna instytucja finansowa utożsamiane będzie w tekście przede wszystkim ze SKOK-ami i bankami spółdzielczymi, natomiast ponadlokalne instytucje finansowe z bankami komercyjnymi.

nomiczną, kulturową, gdzie organizacja życia społeczności lokalnej koncentruje się z reguły wokół określonego, jednego centrum urbanistycznego⁶.

Za lokalne instytucje finansowe można uznać te, dla których ważnym celem jest działanie na rzecz lokalnej społeczności i jej rozwoju, wspieranie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości przy zachowaniu bezpiecznego poziomu zysku. Instytucje te gromadzą oszczędności społeczności lokalnych, które są wykorzystywane przez podmioty lokalne na potrzeby ich rozwoju (Solarz, 2001, s. 9-10), są instytucjami ważnymi z punktu widzenia wspierania lokalnej przedsiębiorczości. Instytucje te poprzez pobudzanie inwestycji lokalnych, przyczyniają się w dalszej perspektywie do tworzenia nowych miejsc pracy⁷. Do lokalnych instytucji finansowych zaliczyć można między innymi: spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, banki spółdzielcze oraz lokalne fundusze poręczeń kredytowych.

Do ponadlokalnych instytucji finansowych zaliczyć można np. banki komercyjne, towarzystwa ubezpieczeniowe, fundusze inwestycyjne, firmy factoringowe, leasingowe, domy i biura maklerskie. Ponadlokalne instytucje finansowe także przyczyniają się do rozwoju lokalnego, jednak ich podstawowy cel jest związany przede wszystkim z uzyskaniem jak najwyższego zysku. Świadczą one swoje usługi osobom posiadającym środki finansowe bez ograniczeń dotyczących np. członkostwa w instytucji czy zakresu przestrzennego działania.

Kolejną grupą instytucji finansowych to instytucje finansowe zarobkowe i niezarobkowe. Wszystkie wcześniej wymienione instytucje finansowe oprócz spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, funduszy poręczeń kredytowych (lokalnych) mają charakter instytucji zarobkowych. Głównym celem banków komercyjnych jest osiągnięcie jak największego zysku. Dla banków spółdzielczych najważniejszym deklarowanym celem jest zapewnienie spółdzielcom dostępu do podstawowych usług bankowych. Wypracowanie zysku przez bank jest równie istotne z punktu widzenia możliwości utrzymania się na rynku. Zgodnie z formalnym zapisem nie jest to jednak cel nadrzędny banku. Celem spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych (SKOK-i zaliczane są do instytucji parabankowych) jest przede wszystkim udzielanie kredytów i pożyczek, które zaspokajają potrzeby finansowe ich członków. Kasy nie są nastawione na zysk, lecz na świadczenie pomocy własnym członkom.

Według kryterium charakteru zasileń pozostałych podmiotów w kapitał pieniężny, wyróżnia się instytucje finansowe bezpośrednio i pośrednio zasilające podmioty rynkowe w kapitał pieniężny. Instytucje finansowe takie jak banki, SKOK-i, fundusze inwestycyjne i emerytalne, leasing oraz towarzystwa ubezpieczeniowe i venture capital są instytucjami, które w sposób bezpośredni zasilają pozostałych uczestników rynku w kapitał pieniężny. Często mówi się, że są to tzw. aktywni pośrednicy finansowi czyli tacy, którzy tworzą własne instrumenty finansowe (Pietrzak i inni, 2006, s. 35). Do instytucji finansowych pośrednio zasilających podmioty rynkowe w kapitał pieniężny zaliczyć można firmy factoringowe, pośredników finansowych i brokerów, domy i biura maklerskie oraz fundusze poręczeń kredytowych. Tych pośredników finansowych nazywa się również pośrednikami finansowymi pasywnymi, ponieważ są to instytucje redystrybuujące znajdujące się już w obiegu instrumenty finansowe (Pietrzak i inni, 2006, s. 35) lub tylko pośredniczące w udostępnianiu ich pozostałym podmiotom rynkowym.

⁶ Najczęściej tym centrum jest miasto lub jeszcze mniejsza jednostka terytorialna, która w odczuciu wszystkich mieszkańców i partnerów zewnętrznych stanowi „stolicę” społeczności lokalnej (Por. G. Gęsička, Instytucje rozwoju lokalnego, Wydawnictwo Śląsk, Katowice 1996, s.20. Społeczność lokalna istnieje wówczas, gdy mamy do czynienia z lokalnym systemem powiązań, wspólną interesów i świadomością odrębności za B. Gałęski, Przemiany wiejskich społeczności lokalnych-niektóre refleksje metodologiczne, Roczniki Socjologii Wsi 1965, w T. Soldra-Gwiżdż, Między rzeczywistością lokalną i regionalną. Wybrane instytucje społeczne Śląska Opolskiego, Państwowy Instytut Naukowy, Opole 1997, s.13).

⁷ www.exporter.pl/bazy (stan na dzień 24.05.2006r).

Cel, charakter i sposób zasileń w kapitał pieniężny wybranych instytucji finansowych

Poniższa tabela przedstawia instytucje finansowe z uwzględnieniem sposobu zasilania przez nie podmiotów w kapitał pieniężny, celu i charakteru ich działania

Tabela 2 Cel, charakter i sposób zasileń w kapitał pieniężny

Rodzaj instytucji	Charakter zasilania podmiotów w kapitał pieniężny	Charakter instytucji	Cel istnienia instytucji
Banki komercyjne	bezpośredni	ponadlokalny	zarobkowy
Banki spółdzielcze	bezpośredni	lokalny	zarobkowy
Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe (SKOK)	bezpośredni	lokalny	niezarobkowy
Firmy leasingowe	bezpośredni	ponadlokalny	zarobkowy
Firmy factoringowe	pośredni	ponadlokalny	zarobkowy
Pośrednicy i brokerzy usług finansowych	pośredni	ponadlokalny	zarobkowy
Venture capital	bezpośredni	ponadlokalny	zarobkowy
Fundusze inwestycyjne i fundusze emerytalne	bezpośredni	ponadlokalny	zarobkowy
Towarzystwa ubezpieczeniowe,	bezpośredni	ponadlokalny	zarobkowy
Domy i biura maklerskie	pośredni	ponadlokalny	zarobkowy
Fundusze poręczeń kredytowych	pośredni	lokalny i ponadlokalny	w większości instytucje niezarobkowe

Źródło: Opracowanie własne.

Banki komercyjne i banki spółdzielcze zaliczane są do grupy instytucji bankowych. W literaturze występują różne definicje banku, co wynikać może z faktu, iż w poszczególnych krajach banki działają w odmiennych warunkach i mają do spełnienia, obok podstawowych funkcji banków, różne role. Zwykle jednak przyjmuje się, że w gospodarce rynkowej banki powinny pełnić następujące funkcje:

- pośredników, czyli podmiotów pośredniczących w dokonywaniu transformacji otrzymanych depozytów w kredyty (udostępniających środki finansowe otrzymane od grupy klientów, posiadających ich nadwyżkę klientom, którzy zgłaszają ich niedobór),
- płatników, czyli podmiotów, które poprzez udzielanie kredytów jednej stronie realizują zobowiązania wobec drugiej strony (czyli dokonują płatności swoich klientów),
- gwarantów, czyli podmiotów popierających swoich klientów w spełnianiu ich zobowiązań, są one zarazem instytucjami zaufania publicznego,
- agentów, czyli podmiotów działających w imieniu klientów w zakresie emisji papierów wartościowych i zarządzania własnością klientów (Jaworski i inni, 2003, s. 20).

Bank zgodnie z przyjętą definicją w krajach Unii Europejskiej jest instytucją, która prowadzi działalność we własnym imieniu i na własny rachunek, na podstawie zezwolenia władz nadzorczych, a działalność ta polega na przyjmowaniu depozytów (lub innych środków powierzonych pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym) i udzielaniu kredytów lub wydawaniu pieniądza elektronicznego (Dobosiewicz, 2003, s. 15). W polskim prawie bankowym bank

jest osobą prawną utworzoną zgodnie z przepisami ustaw, działającą na podstawie zezwoleń uprawniających do wykonywania czynności bankowych obciążających ryzykiem środki powierzone pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym⁸.

Banki komercyjne oraz **banki spółdzielcze**⁹ są aktywnymi pośrednikami finansowymi zasilającymi pozostałych uczestników w kapitał pieniężny w sposób bezpośredni. Podstawową działalnością banków komercyjnych jest obsługa gospodarstw domowych, przedsiębiorstw i instytucji gospodarczych. Banki spółdzielcze oraz banki komercyjne, zgodnie z wymogami ustawowymi, prowadzą działalność zarobkową i zaliczane są do instytucji finansowych zarobkowych. Banki prowadzą działalność depozytową, kredytową oraz rozliczeniową (Lis i inni, 2006, s. 15), jak również wykonują pozostałe czynności bankowe uregulowane prawem bankowym¹⁰. W aktywny sposób poszukują środków pieniężnych od podmiotów rynkowych posiadających ich nadmiar (zarówno od osób fizycznych jak i podmiotów gospodarczych i innych instytucji) prowadząc tym samym działalność depozytową. Banki komercyjne prowadząc działalność kredytową i inwestycyjną w bezpośredni sposób dostarczając podmiotom rynkowym kapitał pieniężny, który zapewnia im odpowiednią płynność finansową i ułatwia uzyskanie optymalnych dochodów z inwestycji (Al.-Kaber, 2004, s. 30-31). Banki komercyjne (i pozostałe) są zatem pośrednikami finansowymi, którzy z jednej strony umożliwiają podmiotom rynkowym przechowywanie ich środków finansowych za wynagrodzeniem, a z drugiej strony udzielają odpłatnie finansowania podmiotom rynkowym, które środków tych potrzebują na inwestycje, zakup dóbr lub pokrycie kosztów bieżącej działalności. Banki pełnią w gospodarce ważne funkcje zapewniając przepływ wolnych środków finansowych od tych, którzy je mają, do tych, którzy ich potrzebują. Głównym celem banków komercyjnych jest osiągnięcie jak największego zysku w związku z tym są mają charakter zarobkowy. Banki komercyjne są instytucjami finansowymi ponadlokalnymi, które prowadzą swoją działalność na terenie całego kraju (lub nawet za granicą Polski). Klientami banku spółdzielczego są przede wszystkim gospodarstwa domowe (osoby fizyczne), przedsiębiorstwa (przede wszystkim małe i średnie przedsiębiorstwa) oraz organizacje posiadające (lub nie) osobowość prawną, którzy jednocześnie często są członkami banku spółdzielczego¹¹. Niektóre czynności bankowe (kredytowe, pożyczkowe i poręczeniowe) mogą być wykonywane tylko dla klientów (członków), którzy zamieszkują na terenie działania danego banku spółdzielczego¹². Banki spółdzielcze są lokalnymi instytucjami finansowymi, a teren działania uzależniony jest od posiadanych funduszy własnych¹³.

⁸ Art. 2 Prawa bankowego, Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. (w) Prawo bankowe i inne teksty prawne – tekst jednolity, Wydawnictwo C.H.BECK, Warszawa 2006.

⁹ Przez bank spółdzielczy należy rozumieć bank będący spółdzielnią. Według prawa spółdzielczego (art.1 § 1) spółdzielnia to dobrowolne zrzeszenie o nieograniczonej liczbie członków, zmiennym składzie osobowym i zmiennym funduszu udziałowym, które prowadzi działalność gospodarczą, a majątek spółdzielni jest własnością jej członków, Prawo spółdzielcze art.1 § 1 oraz art. 3.

¹⁰ Szerzej prawo bankowe art. 5 ust.1 pkt 6a zmieniony ustawą z dnia 12.09.2002r. (Dz.U. nr 169,poz 1385) i ust. 1 pkt 4 i ust. 2 pkt 1 i 10 zmieniony ustawą z dnia 1 kwietnia 2004 (Dz.U. nr 91, poz. 870) oraz art. 6 zmiana oznaczenia na ust. 1, dodaje się ust 2 i 3 ustawą z dnia 1 kwietnia 2004 (Dz.U. nr 91, poz. 870).

¹¹ Art. 10 Ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających, z dnia 7 grudnia 2000r. (Dz.U. nr 119, poz 1252 z późniejszymi zmianami).

¹² Art. 6 pkt 2 Ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających, z dnia 7 grudnia 2000r. (Dz.U. nr 119, poz 1252 z późniejszymi zmianami).

¹³ Zgodnie z ustawą banki spółdzielcze prowadzą działalność na terenie powiatu (Art. 5 pkt 1 ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających z dnia 7 grudnia 2000r. z późniejszymi zmianami), w którym znajduje się siedziba, na terenie województwa i powiatów, jeśli fundusze własne są wyższe niż równowartość 1.000.000 euro, lecz niższe niż równowartość 5.000.000 euro. Na obszarze całego kraju działalność mogą prowadzić tylko największe banki spółdzielcze, których fundusze własne są równe lub wyższe niż równowartość 5.000.000 euro (Art. 5 pkt 1a i 1b ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających z dnia 7 grudnia 2000r. z późniejszymi zmianami).

Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe (SKOK) są instytucjami zaliczanymi do parabanków i z całej tej grupy są instytucjami finansowymi najbardziej podobnymi do banków. Pełnią ważną funkcję wśród lokalnych instytucji parabankowych zasilających w sposób bezpośredni rozwój lokalnej przedsiębiorczości. SKOK-i to instytucje samopomocy finansowej, których celem jest przede wszystkim gromadzenie środków pieniężnych wyłącznie własnych członków, udzielanie im pożyczek i kredytów, przeprowadzanie na ich zlecenie rozliczeń finansowych oraz pośredniczenie przy zawieraniu umów ubezpieczeniowych¹⁴. Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe nie są nastawione na zysk, lecz na świadczenie pomocy własnym członkom, zatem są zaliczane do instytucji finansowych niezarobkowych¹⁵. Ich głównym celem jest zatem świadczenie pomocy finansowej własnym członkom¹⁶. SKOK-i są instytucjami lokalnymi w przypadku, których ograniczenie terytorialne związane jest z przynależnością członków do stowarzyszenia czy przywiązaniem do zakładu pracy¹⁷, co w przeważającej większości przypadków, wyznacza bardzo ściśle ich lokalny charakter.

Banki komercyjne i banki spółdzielcze oraz spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe są instytucjami finansowymi, które łączy przede wszystkim zakres przedmiotowy działalności. Każda z tych instytucji prowadzi działalność depozytowo-kredytową, rozliczeniową czy inwestycyjną. Instytucje te występują w roli wyspecjalizowanych pośredników finansowych (Lis i inni, 2006, s. 18) i są instytucjami finansowymi, które w sposób bezpośredni dostarczają pozostałym podmiotom rynkowym kapitał pieniężny na zakup dóbr i usług oraz na dalszy ich rozwój.

W grupie instytucji finansowych zaliczanych do parabanków obok spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych występują również:

- firmy leasingowe,
- firmy factoringowe,
- pośrednicy i brokerzy usług finansowych (Heropolitańska i inni, 1998, s. 32).

Instytucjami parabankowymi są instytucje prowadzące działalność podobną do bankowej, aczkolwiek nie będące bankami (Szpringer, 1998). Można przyjąć w myśl prawa bankowego, że są to instytucje finansowe i instytucje kredytowe¹⁸. Instytucje parabankowe powinny podlegać licencjonowaniu i podobnie jak banki, powinny mieć przewidzianą przepi-

¹⁴ Rozdz.1 Art. 3 pkt 1 ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych z dnia 14.12.1995r., (Dz.U. 1996, nr 1, poz. 2 z późniejszymi zmianami).

¹⁵ Rozdz.5 Art.38 pkt ust 2 ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych z dnia 14.12.1995r., (Dz.U. 1996, nr 1, poz. 2 z późniejszymi zmianami).

¹⁶ Działalność SKOK-ów rozpoczęła się z chwilą wejścia w życie ustawy o związkach zawodowych z dnia 23 maja 1991 roku (Dz.U.z 1991r., nr55, poz. 234 z póź. zmianami), która w art. 39 dopuściła możliwość tworzenia Spółdzielczych Kas Oszczędnościowo-Kredytowych oraz wydanego na podstawie przepisu art.39 ust.5 tej ustawy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 1992 roku w sprawie pracowniczych kas zapomogowo-pożyczkowych oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych działających w zakładach pracy (Dz.U. z 1992r., nr 100, poz.502). Jednak podstawą ich działalności stała się ustawa z dnia 14 grudnia 1995 roku o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz.U. z 1996r., nr 1, poz.2 z póź. zmianami), która reguluje bezpośrednio ich organizację i zasady działania, każda z istniejących kas posiada ponadto swój własny statut oraz Prawo spółdzielcze (Ustawa z dnia 16 września 1982r. Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 1982r., nr 30, poz.210 z póź. zmianami). Nadzór nad SKOK-ami sprawuje Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa. Pomimo tego, że SKOK-i dynamicznie rozwijają się od początku swojego funkcjonowania, czyli od 1992 roku dopiero 2 grudnia 2004 roku zostały one zaklasyfikowane do kategorii monetarnych instytucji finansowych, a NBP musiały zacząć uwzględniać ich wyniki z działalności w sprawozdaniach dotyczących sytuacji systemu finansowego w Polsce (Monetarna instytucja finansowa zgodnie z definicją EBC to instytucja finansowa, której działalność polega na przyjmowaniu depozytów i/lub bliskich substytutów depozytów od podmiotów innych niż monetarne instytucje finansowe oraz udzielaniu kredytów i/lub inwestowaniu w papiery wartościowe na własny rachunek szerzej na stronach www.nbp.pl/statystyka).

¹⁷ § 2 pkt 2 Statutu SKOK Centrum na www.skok-silesia.pl, również § 2 pkt 2 Statut SKOK im Franciszka Stefczyka na www.skokstefczyka.pl

¹⁸ Art. 4 pkt 7 i 17 Prawo bankowe z dnia 29.08.1997 z późniejszymi zmianami.

sami formę prawną, być kierowane przez osoby o odpowiednich kwalifikacjach i posiadać pewne minimalne wyposażenie kapitałowe (Szpringer, 2005, s. 80). Parabanki można rozumieć szerzej, jako instytucje działające na podstawie szczegółowych przepisów prawa bankowego oraz nie w pełni poddane procedurze licencjonowania i nadzorowania ze strony Komisji Nadzoru Bankowego.

Powyższe instytucje finansowe zaliczane do parabanków (oprócz SKOK-ów) czyli firmy leasingowe, firmy factoringowe, pośrednicy i brokerzy usług finansowych są instytucjami finansowymi ponadlokalnymi, nastawionymi na zysk. Firmy factoringowe oraz pośrednicy i brokerzy usług finansowych należą do grupy instytucji finansowych pośrednio zasilających instytucje w kapitał pieniężny, natomiast firmy leasingowe do grupy instytucji finansowych bezpośrednio zasilających.

Głównym celem **firm leasingowych** jest przekazywanie na czas określony aktywów trwałych będących przedmiotem umowy leasingowej leasingobiorcy, właścicielem przedmiotu umowy jest leasingodawca (Osiński i inni, 2005, s. 83-84). Leasing jest dla podmiotów z niego korzystających substytutem kredytu (Dahmen, 2002, s.136), dlatego też firmy leasingowe można zaliczyć do instytucji finansowych bezpośrednio zasilające pozostałe podmioty w kapitał pieniężny. Obok kredytów, leasing to najbardziej popularna forma finansowania środków trwałych przez przedsiębiorstwa (w roku 2004 około 30% małych i średnich przedsiębiorstw zawarło umowy leasingowe, a 50% skorzystało z kredytu bankowego) (Osiński, 2005, s. 83-84). Z usług firm leasingowych, na koniec 2007r, korzystało 245 tys. klientów (o ok. 43 tys., tj. 21,5% więcej niż przed rokiem), w tym 241 tys. (99,0%) klientów stanowiły przedsiębiorstwa¹⁹.

Do podstawowych zalet leasingu zaliczyć można:

- duża elastyczność i wygoda w uzyskaniu środków na inwestycje (na nabycie określonych rzeczy),
- uproszczone procedury zawierania umów i minimalne formalności,
- brak wpływu na zdolność kredytową leasingobiorcy,
- niezmiennosc wysokości opłat w całym okresie trwania umowy leasingowej,
- korzyści podatkowe dla leasingobiorcy,
- dostęp do nowoczesnej technologii,
- bezpieczeństwo handlowe,
- wysoka specjalizacja firm leasingowych (szerzej na www.motoekspert.mojeauto.pl –stan na dzień 02.09.2008r).

Instytucje zajmujące się leasingiem świadczą swoje usługi wszystkim klientom, którzy zgłaszają taką potrzebę i spełniają określone warunki, bez względu na to czy jest to klient reprezentujący społeczność lokalną²⁰ czy też nie. Są zatem instytucjami ponadlokalnymi.

Kolejną instytucją parabankową są **firmy świadczące usługi factoringowe** zaliczane do instytucji finansowych ponadlokalnych, o charakterze zarobkowym i w sposób pośredni zasilające pozostałe podmioty w kapitał pieniężny. Factoring jest formą zewnętrznego finansowania przedsiębiorstwa o wysokich należnościach. Działalność factoringowa polega na wykupie wierzytelności przedsiębiorstw, należnych im od odbiorców z tytułu dostaw towarów lub usług (Osiński i inni, 2006, s. 152). Do podstawowych czynności factoringu należą:

- przelew wierzytelności i przejmowanie przez factora ryzyka finansowego wypłacalności dłużników,

¹⁹ Działalność przedsiębiorstw leasingowych w 2007 rok, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 16.06.2008, na www.stat.gov.pl (stan na dzień 02.09.2008r).

²⁰ Społeczność lokalną stanowią mieszkańcy i podmioty gospodarcze określonej jednostki osadniczej (np.miasto), zorganizowanej w określony sposób, których łączy wspólna tożsamość oparta na wyznawanej kulturze.

- udzielania kredytów,
- wypłacanie zaliczek na poczet przyszłych należności,
- prowadzenie księgowości stron umów,
- badanie sytuacji finansowej stron umów,
- działalność konsultingową,
- doradztwo prawne i ekonomiczne,
- działalność marketingową firmy factora i stron umów,
- dbałość o posiadanie profesjonalnej kadry i odpowiednich rozmiarów funduszy pieniężnych (Lewandowska, 1999, s. 85, za Granosik, Wybrane formy finansowania przedsiębiorstwa na www.konferencja.edu.pl z dnia 02.09.2008r).
- Na rynku spotkać można różne formy factoringu:
- factoring właściwy (inaczej pełny) – faktor przejmuje funkcje finansową, usługową i gwaranta,
- factoring niewłaściwy (inaczej niepełny) – faktor przejmuje funkcje finansową i usługową,
- factoring jawny – dłużnik zostaje powiadomiony o sprzedaży wierzytelności,
- factoring półjawny – dłużnik otrzymuje nowe konto, na które ma dokonać zapłaty bez wyraźnego wskazywania na factoring,
- factoring cichy – dłużnik nie jest powiadamiany o sprzedaży wierzytelności i nadal płaci klientowi, który w stosunku do faktora pełni funkcję powiernika (Dahmen i inni, 2002, s. 142-143).

Korzyści płynące dla faktoranta (przedsiębiorstwa korzystającego z usług firmy factoringowej) to możliwość uzyskania aktywnego monitoringu własnych wierzytelności oraz zarządzania przez firmę zewnętrzną należnościami, co może wpłynąć w sposób pozytywny na dłużników, którzy szybciej będą spłacać należności wobec firmy. Firmy factoringowe dzięki wykupowi wierzytelności dostarczają swoim klientom środków finansowych i poprawiają tym samym ich płynność finansową. Głównymi klientami firm factoringowych są przedsiębiorstwa (podmioty niefinansowe), od których firmy nabywają należności z odpowiednim dyskontem oraz, co za tym idzie, przejmują ryzyko odzyskania środków od dłużnika (Pietrzak, 2006, s. 35).

Do grupy instytucji parabankowych należą również wszyscy **brokerzy i pośrednicy kredytowi**. Ta grupa instytucji w sposób pośredni zasila pozostałych uczestników rynku w kapitał pieniężny. Różnica między pośrednikami kredytowymi a brokerami jest taka, że brokerzy w przeciwieństwie do pośredników oferują różne produkty finansowe (nie tylko bankowe) i podpisują umowy o współpracy z różnymi podmiotami rynku finansowego (Osiński i inni, 2006, s. 90-92). Działalność swoją mogą prowadzić na terenie całego kraju, dlatego też mają charakter ponadlokalny. Za wykonane zadania (za pośrednictwo) pobierane są od klientów prowizje. Celem istnienia takich instytucji jest chęć osiągnięcia zysku zatem są instytucjami zarobkowymi.

Venture capital (inaczej kapitał podwyższonego ryzyka lub kapitał ryzykownych przedsięwzięć) to instytucje finansowe zasilające podmioty rynkowe w kapitał pieniężny w sposób bezpośredni, o charakterze ponadlokalnym i nastawionymi na zysk. Firmy venture capital mają podobne cechy do funduszy wspólnego inwestowania, a mianowicie chodzi o to, że gromadzą one środki pieniężne za pomocą emisji akcji lub w formie różnego rodzaju udziałów (Pietrzak i inni, 2006, s. 39). Zgromadzony kapitał pieniężny jest wykorzystywany przez firmy zajmujące się venture capital do inwestowania kapitałowego w ograniczonym czasie w małe i średnie przedsiębiorstwa, które dysponują innowacyjnym produktem, metodą produkcji bądź usługą. Firmy te nie posiadają jednak środków finansowych na działalność (Granosik, s.2) ani też nie posiadają odpowiedniego zabezpieczenia ani referencji, które po-

zwoliłyby im ubiegać się o kredyt bankowy (Dahmen i inni, 2002, s. 148-149). Dzięki bezpośrednim zasileniom w kapitał pieniężny oferowany przez firmy venture capital wschodzące firmy pozyskują środki finansowe na prowadzenie działalności.

Kolejną grupę instytucji finansowych tworzą niebankowe instytucje finansowe. Do grupy tych instytucji zalicza się:

- instytucje wspólnego inwestowania takie jak fundusze inwestycyjne i fundusze emerytalne,
- towarzystwa ubezpieczeniowe,
- domy i biura maklerskie,
- fundusze poręczeń kredytowych²¹.

Instytucje wspólnego inwestowanie takie jak fundusze inwestycyjne i fundusze emerytalne to instytucje finansowe zasilające podmioty rynkowe w kapitał pieniężny w sposób bezpośredni, o charakterze ponadlokalnym i zarobkowym. Celem instytucji wspólnego inwestowania jest lokowanie powierzonych im środków w ramach jednego portfela inwestycyjnego, co gwarantuje indywidualnym inwestorom dostęp do szerokiego asortymentu instrumentów finansowych. Fundusz inwestycyjny jest formą zbiorowego lokowania środków pieniężnych wpłaconych przez klientów indywidualnych, firmy i instytucje. Kapitał z tych wpłat jest inwestowany w różnego rodzaju instrumenty finansowe, takie jak: obligacje i bony skarbowe, papiery dłużne przedsiębiorstw i akcje. Podstawową zasadą polityki inwestycyjnej funduszy jest wypracowywanie na rzecz klientów możliwie wysokich zysków przy ograniczonym ryzyku. Fundusze stanowią nowoczesną alternatywę wobec lokat bankowych lub samodzielnego inwestowania w papiery wartościowe²². Fundusze emerytalne są rodzajem funduszy inwestycyjnych, które mają zaspokoić potrzeby długoterminowego oszczędzania z przeznaczeniem na emeryturę. Podmioty rynkowe dzięki instytucjom wspólnego inwestowania mają możliwość powiększenia swoich środków pieniężnych, które mogą następnie być wykorzystywane przez nie do zakupu dóbr i usług czy dalszego inwestowania.

Towarzystwa ubezpieczeniowe (zakłady ubezpieczeń) to firmy prowadzące działalność ubezpieczeniową, czyli wykonujące czynności ubezpieczeniowe związane z oferowaniem i udzielaniem ochrony na wypadek ryzyka wystąpienia skutków zdarzeń losowych. Towarzystwa ubezpieczeniowe działalność swoją prowadzą na terenie całego kraju, są zatem instytucjami ponadlokalnymi, nastawionymi na zysk. Firmy ubezpieczeniowe zasilają w kapitał pieniężny pozostałych uczestników rynku w sposób bezpośredni, ponieważ ich działalność „prowadzi do przesunięcia wolnych środków pieniężnych (oszczędności) od ubezpieczających się do podmiotów zgłaszających na nie zapotrzebowanie (Pietrzak i inni, 2006, s. 37-38). Do podstawowych czynności firm ubezpieczeniowych zalicza się:

- zawieranie umów ubezpieczenia, umów reasekuracji lub umów gwarancji ubezpieczeniowych lub zlecenie ich zawierania uprawnionym pośrednikom ubezpieczeniowym w rozumieniu ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o pośrednictwie ubezpieczeniowym (Dz. U. nr 124, poz. 1154), a także wykonywanie tych umów,
- składanie oświadczeń woli w sprawach roszczeń o odszkodowania lub inne świadczenia należne z tytułu powyższych umów,
- ustalanie składek i prowizji należnych z tytułu zawieranych umów ubezpieczeniowych,
- ustanawianie w drodze czynności cywilnoprawnych, zabezpieczeń rzeczowych lub osobistych, jeżeli są one bezpośrednio związane z zawieraniem umów ubezpieczeniowych²³.

²¹ Fundusze poręczeń kredytowych ujmowane są czasami w klasyfikacji jako instytucje parabankowe, por. Fundusze poręczeń kredytowych na http://www.sooipp.org.pl/pliki/osrodki/fpk_opis.pdf (stan na dzień 17.04.2009)

²² www.cu.com.pl (stan na dzień 17.04.2009)

²³ Art. 3 Dz.U.03.124.1151 ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej (Dz. U. z dnia 16 lipca 2003 r.).

Biura i domy maklerskie to instytucje finansowe, które zajmują się zawodowo pośrednictwem w transakcjach kupna i sprzedaży papierów wartościowych. Są instytucjami finansowymi ponadlokalnymi, nastawionymi na zysk, które w sposób pośredni zasilają pozostałych uczestników rynku w kapitał pieniężny. Współcześnie zakres działalności maklerskiej obejmuje także doradztwo inwestycyjne, przeprowadzanie operacji kapitałowych na własny rachunek oraz świadczenie szeregu usług na rynku papierów wartościowych. Zasadnicza różnica między domami a biurami maklerskimi jest taka, że domy maklerskie to samodzielne podmioty działające na zasadach określonych w kodeksie spółek handlowych, natomiast biura maklerskie to banki prowadzące działalność maklerską w ramach wydzielonych finansowo i organizacyjnie jednostek (Osiński i inni, 2006, s. 123).

Fundusze poręczeń kredytowych (FPK) to instytucje zajmujące się poręczeniami kredytów dla MSP, są instytucjami nie nastawionymi na zysk²⁴ (zgodnie z założonym głównym celem, który został wytyczony i sformułowany przez powstałe w roku 1992 Europejskiego Stowarzyszenia Funduszy Poręczeń Wzajemnych (AECM)²⁵, które jest instytucją nadzorującą działalność poręczeniową na rynku europejskim) (Flejtarski i inni, 2005, s. 73). Fundusze poręczeń kredytowych są instytucjami wspomagającymi lokalny rozwój społeczno-ekonomiczny, poprzez zasilanie w sposób pośredni MSP w kapitał pieniężny. Pełnią również istotną funkcję w lokalnej czy regionalnej strukturze gospodarczej (szerzej Jakubowska, 2007, s. 245-249). Głównymi klientami funduszy są małe i średnie przedsiębiorstwa nie posiadające wystarczającej historii kredytowej lub wymaganych przez bank zabezpieczeń (www.sooipp.org.pl/ z dnia 18.01.2007r.) dla uzyskania kredytu. Fundusze są instytucjami, które pomagają małym i średnim przedsiębiorstwom w otrzymaniu kredytu w banku poprzez poręczenie tego kredytu, czyli w sposób pośredni przyczyniają się do zasilania ich w kapitał pieniężny. FPK ułatwiają dostęp małym i średnim przedsiębiorstwom do bankowych środków finansowych, a bankom przynoszą korzyści w postaci budowania klienteli banku. Do pozostałych funkcji FPK należą:

- stymulowanie wzrostu inwestycji,
- wspieranie zmian strukturalnych w gospodarce,
- doradztwo w zakresie pozyskiwania finansowania zewnętrznego,
- promowanie finansowania MSP,
- lobbowanie na rzecz przedsiębiorców (głównie w przypadku funduszy poręczeń wzajemnych) (Gajewski, 2000, s. 21-22).

W zależności od tego czy mamy do czynienia z funduszem poręczeń kredytowych regionalnym, subregionalnym czy lokalnym (Flejtarski, 2005, s. 88) teren działania jest zróżnicowany²⁶. Fundusze poręczeń kredytowych, obok banków czy instytucji parabankowych, są instytucjami, pełniącymi ważną rolę w rozwoju lokalnej przedsiębiorczości. Często fundusze poręczeń kredytowych dają małym przedsiębiorstwom możliwość pozyskania pierwszego kredytu na rozwój działalności. Fundusze dzięki zabezpieczeniu udzielanych kredytów zwiększają zainteresowanie banków działalnością wspomagającą rozwój przedsiębiorczości.

²⁴ Większość funduszy (przynajmniej większość działających w Polsce) nie jest nastawiona na zysk. Osiągnięcie stanu samofinansowania przez fundusz jest dosyć trudne i wymaga dłuższego czasu. Dlatego też dofinansowanie może pochodzić ze źródeł zewnętrznych. Przychody funduszy pochodzą z prowizji pobieranej za udzielenie poręczenia oraz z odsetek od lokat bankowych funduszu za M.Gajewski, T.Kiliański, J.Szczucki, Zasady organizacji i funkcjonowania funduszy poręczeń kredytowych, PFPiR MSP, Warszawa 2000, s.21-22, S.Flejtarski, P.Pluskota, I.Szynczak, Instytucje i usługi doradczeniowe na rynku finansowym, Difin, Warszawa 2005, s.73.

²⁵ AECM czyli Association Europeenne du Cautionnement Mutuel (European Mutual Guarantee Association).

²⁶ Teren działania funduszy regionalnych ogranicza się do powiatu, funduszu subregionalnego do powiatu lub kilku powiatów natomiast teren działania funduszy lokalnych ograniczony jest do jednej bądź kilku gmin.

Podsumowanie

Z usług powyższych instytucji finansowych korzystają zarówno klienci indywidualni (gospodarstwa domowe), przedsiębiorcy, samorządy terytorialne (gminy) oraz pozostałe instytucje gospodarcze i społeczne. Instytucje finansowe obsługują podobne segmenty klientów zgłaszających potrzeby finansowe, jednak w zależności od rodzaju instytucji finansowej i rodzaju oferowanego asortymentu obsługiwane segmenty klientów są dla nich niejednakowo ważne. Dotyczy to zwłaszcza podmiotów będących kluczowymi klientami poszczególnych instytucji. Potrzeby klientów na rynku usług finansowych związane są przede wszystkim z dążeniem do zachowania własnej płynności finansowej. Podmioty rynkowe w sytuacjach braku środków pieniężnych potrzebnych do zaspokajania swoich potrzeb korzystają z usług takich instytucji finansowych jak np. banki, firmy leasingowe, instytucje zajmujące się pośrednictwem usług finansowych, które w sposób bezpośredni i pośredni zasilają je w kapitał pieniężny. W sytuacji nadwyżki środków pieniężnych, podmioty rynkowe korzystają z usług instytucji finansowych, dzięki którym mogą je powiększyć. Są to przede wszystkim banki, fundusze wspólnego inwestowania które w bezpośredni sposób zasilają podmioty rynkowe w kapitał pieniężny oraz np. domy i biura maklerskie, które zasilają podmioty w kapitał pieniężny w sposób pośredni. W momencie trudności z odzyskaniem należności od swoich kontrahentów korzystają z usług firm factoringowych, które oprócz tego, że odkupują od nich zaległe należności z pewnym dyskontem, to również przejmują ryzyko ściągnięcia ich od dłużnika. Małe i średnie przedsiębiorstwa w momencie trudności z uzyskaniem kredytu w banku z powodu braku historii kredytowej pomoc uzyskują od funduszy poręczeń kredytowych, które udzielają poręczenia spłaty kredytu dla przedsiębiorcy w banku, a tym samym w sposób pośredni dostarczają im środków finansowych. Małe przedsiębiorstwa mogą również skorzystać z usług firm zajmujących się venture capital, zdobywając kapitał pieniężny potrzebny do ich zaistnienia i rozwoju.

BIBLIOGRAFIA:

1. Al-Kaber M., (2004), Rynki Finansowe i instytucje, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok.
2. Bączyk M., (2006), Wprowadzenie (w) Prawo bankowe i inne teksty prawne – tekst jednolity, Wydawnictwo C.H.BECK, Warszawa.
3. Dahmen A., Jacobi PH., (2002), Bankowa obsługa przedsiębiorstw, CeDeWu, Warszawa.
4. Dobosiewicz Z., (2003), Bankowość, PWE, Warszawa.
5. Dobosiewicz Z., (2000), Wprowadzenie do finansów i bankowości, PWN, Warszawa.
6. Flejtarski S., Pluskota P., Szynczak I., (2005), Instytucje i usługi doradcze na rynku finansowym, Difin, Warszawa.
7. Gajewski M., Kiliański T., Szczucki J., (2000), Zasady organizacji i funkcjonowania funduszy poręczeń kredytowych, PFPiR MSP, Warszawa.
8. Gersdorf M., Ignatowicz J., (1985), Prawo spółdzielcze. Komentarz, Wydawnictwo Prawne.
9. Gęsicka G., (1996), Instytucje rozwoju lokalnego, Wydawnictwo Śląsk, Katowice.
10. Granosik B., Wybrane formy finansowania przedsiębiorstwa, na www.konferencja.edu.pl z dnia 02.09.2008.
11. Heropolitańska I., Kawaler P., Kozioł A., (1998), Skup i sprzedaż wierzytelności przez banki, Warszawa.
12. Jakubowska A., (2007), Fundusze poręczeń kredytowych jako narzędzie wspomagające rozwój lokalnych przedsiębiorstw, (w) Region w gospodarce opartej na wiedzy, red.

- A.Jewtuchowicz, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
13. Jaworski W.L., Zawdzka Z., (2003), Bankowość. Zagadnienia podstawowe, POLTEXT, Warszawa.
 14. Korenik D.red., (2006), Innowacyjne usługi bankowe, PWN, Warszawa.
 15. Kosikowski C., Góral L., (1995), Zakres rynku finansowego i nadzoru państwa nad jego funkcjonowaniem w krajach o gospodarce rynkowej, Raport nr 96 BSE Kancelarii Sejmu, Warszawa.
 16. Kruk M., (2006), Leasing w Polsce-stan prawny i perspektywy rozwoju, Bank i Kredyt.
 17. Lewandowska L., (1999), Niekonwencjonalne formy finansowania przedsiębiorczości, Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr, Gdańsk.
 18. Lis S., Lis W.M., (2006), Podstawy rynku pieniężnego i walutowego, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków.
 19. Osiński J., Tymoczko D. red., (2005), Rozwój systemu finansowego w Polsce w 2004r., NBP, Warszawa.
 20. Osiński J., Tymoczko D. red., (2006), Rozwój systemu finansowego w Polsce w 2005., NBP, Warszawa.
 21. Pietrzak B., Polański Z., Woźniak B. red., (2006), System finansowy w Polsce, red., PWN, Warszawa.
 22. Solarz J.K., (2001), Międzynarodowy system finansowy. Istota i perspektywy, Bank i Kredyt nr 1-2.
 23. Sołdra-Gwiżdż T., (1997), Między rzeczywistością lokalną i regionalną. Wybrane instytucje społeczne Śląska Opolskiego, Państwowy Instytut Naukowy, Opole.
 24. Smyczek S., (2007), Modele zachowań konsumentów na rynku usług finansowych, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice.
 25. Szambelańczyk J., (1997), Zarządzanie bankiem spółdzielczym, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, Poznań.
 26. Szelągowska A. red., (2007), Instytucje rynku finansowego w Polsce, CeDeWu, Warszawa.
 27. Szpringer W., (1998), Wpływ instytucji parabankowych na bezpieczeństwo i stabilizację rynku finansowego, Bezpieczny Bank nr 4.
 28. Szpringer W., (2005), Banki i parabanki na polskim rynku kredytu konsumenckiego (na tle pojęcia „instytucji kredytowej”), Problemy zarządzania nr 2.
 29. Wypych M., (2001), Finanse i instrumenty finansowe, Społeczna Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania, Przedsiębiorstwo Specjalistyczne ABSOLWENT sp. z o.o., Łódź.